

Zo dicht in het ding kruipen dat je het niet meer kunt zien

Griet Menschaert

Toen ik zonet bij de Albert Heijn zo'n lang plak met twee rijen gekleurde kauwgomballen zag, moest ik meteen aan mijn Antwerpse namiddag denken waarop ik eerst Kristof Van Gestel bezocht en daarna Bie Michels. Het had iets met de kleuren van de ballen te maken, die fris zijn en random door elkaar lijken te zitten en met de tijdelijkheid van de kauwgombal. En met het willen bereiken van de schoonheid binnenin die verpakking en het mogelijke wezen van die vacuüm verpakte dingen. En met het feit dat zij onderling niet bij elkaar kunnen komen, en ook niet tot bij mij. Er ontstond een bewuste relatie tussen mijn lichaam en die smalle lat vol gekleurde ballen. En een groot genoeg ze naast mijn computer te hebben liggen tijdens het schrijven van onderstaande tekst.

Kristof Van Gestel

Kristof Van Gestel vertelde over zijn werk, aan een klein tafeltje op zijn bovenste verdieping. Hij experimenteert vooral met de lichamelijke verhouding van de mens tot de dingen, hoe werkt de mens tegenover het ding en omgekeerd. Hij doet dit niet zonder constant met zichzelf te 'babbelen'. Van Gestel had het over de afstand van de ironie, geïnspireerd door de pragmatische filosoof Rorty, en in dat kader over het probleem dat iedere maker heeft, namelijk de verhouding tot 'het ding'. Want "het ding zelf valt altijd tegen", stootte Kristof er plots uit. Hij moest er zelf om lachen. Zo vatte hij namelijk de worsteling van de kunstenaar met de materie, die nu eenmaal gedoemd is on-eigen te blijven prachtig samen. En hij legde daarmee ook meteen een kernachtige link naar het onderzoek van Bie Michels, wat ik verderop omschrijf.

Van Gestel lijkt te leven in een wereld van heldere gelen, blauwen, oranjes, rozen, groenen... die niet doorgedreven vermengd zijn, maar dienstbaar apart gehouden. Ze helpen Van Gestel om vormen van elkaar gescheiden te houden en hen een identiteit toe te kennen. Kleuren als afbakening, contouren, kenmerken dus. Ze worden toegekend aan grillige ronde of hoekige vormen, en ook aan bijvoorbeeld de tapijtjes die daar soms onder liggen. Door hun kleur, krijgen de elementen waarmee Kristof schuifelt in zijn universum een bepaalde status - die mag best dom zijn, het ding mag gewoon zichzelf zijn. En ook door hun vorm en de materie waaruit ze zijn gemaakt natuurlijk: hout of stof, vaak. En door hun maatvoering, want die verwijst naar het lichaam van de maker. Een onregelmatig gestreept tapijtje onder een houten beeld bijvoorbeeld, zorgt ervoor dat dat voorwerp niet louter een hip vrijstaand modernistisch kunstwerk blijft. Het ondersteunt het ding om zichzelf te zijn en helpt het een eigen plek af te bakenen en zelfs op te eisen wanneer het pakweg in een woonkamer wordt neergezet. Zo'n zacht plat sokkeltje zorgt er eigenlijk voor dat het contact met zijn toeschouwer vrijer is. Want een ding dat voor zichzelf kan zorgen, dat zelfstandig is, vraagt minder rand-overwegingen. Het toont zichzelf directer, met meer overtuiging, en neemt een aantal onduidelijkheden weg. Het regelt zichzelf als het ware.

En precies hierom lijkt het Van Gestel te gaan: hoe autonoom kan het ding zijn, en hoe ironisch is de menselijke verhouding ertoe?
Deze vraag voedt letterlijk de grilligheid van de vormen die deze kunstenaar scheidt, en de constante uitdijing van de bouw-elementen binnen zijn oeuvre. Van Gestel

bracht eerder al de term 'idiosyncratische machine' in verband met zijn manier van werken. Omdat zijn objecten, in zekere zin, zichzelf lijken te maken. Omdat zij zelf aangeven hoe zij willen worden. Zijn objecten ontstaan namelijk deels wel degelijk uit de gedachten en bewegingen van de kunstenaar, maar ook deels uit hun eigen veranderlijke fysieke aanwezigheid. En als aanschouwer van deze objecten, voeg je bovendien ook nog iets toe, neem je ook deel aan de maak-'machine'. Je begeeft je in de witruimte die de kunstenaar heeft doen ontstaan door het realiseren van zijn object. Precies daarin zit de ironie. Want tussen zijn gemaakte object en jouw lichaam, is een extra vorm ontstaan, niet bewust bedoeld, maar anderzijds wel omarmd door de hierdoor verwonderde kunstenaar. Ook tot en vooral vanuit die witruimte zal jij je als buitenstaander gaan verhouden.

Van Gestel werkt expliciet met deze ruimte tussen hemzelf en zijn objecten. Niet alleen fysiek, ook intellectueel. Hij is in voortdurende dialoog met de al dan niet toevallige vormen die hem omgeven en die uit hem ontstaan.

Alle door Van Gestel gemaakte dingen hebben in eerste instantie een handmatige maat. Daarmee bedoel ik dat je de neiging hebt je tot alle dingen in de huiselijke kring van Kristof meteen lichamelijk - en dan vooral vanuit je handen - te verhouden. Zijn huist loopt over van een soort niet-levende abstracte huisdiertjes die je op schoot zou willen nemen en die je lijken uit te nodigen tot een spelletje op of buiten hun mat. Je voelt dat deze dingen niet zomaar ding zijn, maar dat zij een leven leiden los van de menselijke wereld, en dat het vooral de *bedoeling* is dat zij dat leven leiden.

Voor tentoonstellingen of concrete opdrachten neemt Kristof de basisvormen die speels de proporties van zijn lichaam volgen, en de witruimte die tussen deze vormen ontstaat, als uitgangspunt voor weer nieuwe vormen, voor grotere sculpturen of voor installaties die meestal flexibel te plaatsen en verplaatsen zijn.

Als onderdeel van zijn presentatie bij Lokaal 01 biedt hij een tekensjabloon 'Het toeval bevrijdt ons van de zinloosheid van het bestaan.- Arp' (2012) als editie te koop aan. Iedereen die wil, kan dus eindeloos en binnen de aangeboden maat zelf met deze vormen een relatie aangaan, een compositie maken. Hij zal ook een aantal tekeningen die scholieren met deze sjablonen maakten bij Lokaal 01 inlijsten en in zijn presentatie opnemen. De autonomie van het kunstwerk wordt weerom iets relatiefs.

Er is daarnaast een installatie te zien met videoschermen: 'A Dialogue of Bodies/ Cadavre Exquis' (2012). Tijdens een workshop 'Authentic Movement', die Van Gestel in de zomer organiseerde bij Lokaal 01 werden door de deelnemers zelf de opnamen voor dit werk gemaakt. Authentic Movement is een werkvorm waarbij het lichaam aangespoord wordt tot vrije associaties. Het lichaam wordt in deze sessies het 'ding' waartoe ons bewustzijn zich verhoudt. Grafisch vormgever Paul Verrept maakt bij deze audiovisuele productie een poster.

Als derde toont van Gestel zijn collectie Duitse 70s vazen, uitgestald op twee door hemzelf ontworpen elementen ('Twee Tafels', 2010). Deze machinaal gemaakte maar handmatig beschilderde vazen laat hij zien als reactie op gesprekken met Bie Michels, die in haar films de vaas en de kruik als archetype van 'het ding' beschouwt. Bovendien leveren de vazen -net als de andere kunstwerken hier aanwezig- de

kunstenaar een aanleiding om na te denken over wat authenticiteit zou kunnen betekenen of hoe het tot stand komt.

Bie Michels

Mocht Kristof van Gestel zijn werk gaan over de relatie tussen het lichaam en het object, dan ging het werk van Bie Michels over de relatie tussen het subject en het object. Bie Michels wordt al makend intens aangetrokken door de diepte van de gedachten die dat maken opwekt. Alleen al tijdens mijn gesprek met haar werd ik meegevoerd in een denkend kluwen dat steeds dieper die denkende massa in droop. Het gesprek begon niet ergens bij een begin, maar middenin, met de handen in het haar, met uitgeschreven papieren tussen ons in op tafel. Vanuit dat onbepaalde punt ergens in de loop van het verhaal dwaalden we langs allerlei bedenkingen en kanttekeningen af, op zoek naar de belangrijkste lijnen in haar werk en naar de meest accurate formuleringen met betrekking tot de relatie tussen de ziel en de dingen. Michels is net als Kristof Van Gestel gefascineerd door de status van de losse entiteiten die ons omringen. Dus onder meer door onze bezittingen, door wat we onze eigendommen noemen, en dan vooral door wat die dingen eventueel te vertellen hebben en door hun al dan niet waarachtige status. Zijn zij 'waar' of zijn zij schijn?

Michels gaat daar vrij registrerend en reflectief mee om, maar niet documentair. Zij legt vast en toont, en via haar films en gesprekken, die wel steeds vanuit een duidelijke kernkwestie vertrekken, probeert zij in alle traagheid die daarbij hoort, door te dringen tot het bestaan van de dingen en de mensen. Zo was zij anderhalf jaar betrokken bij het centraal magazijn van De Kringwinkel in Merksem. Daar worden alle spullen verzameld en gesorteerd. Zij raakte in de ban van de grootsheid en de veelheid van al die reizende voorwerpen en meldde zich aan als vrijwillige medewerker. Daar bevroeg zij verscheidene medewerkers: Leeft een object? Leeft materie? Sterft een object? Heeft een object een ziel? Heeft materie een ziel? En vanuit die vragen naar leven en ziel kwam ze terecht bij nog meer vragen: heeft een object een kracht? Een uitstraling? Spreekt het? Roept het iets op? Op zichzelf, zonder tussenkomst van de mens? Of bestaat het uitsluitend dankzij onze invulling, vanuit een weten, een associatie of een herinnering? Als een object verdwijnt, verdwijnt zijn concept dan ook? Heeft het een invloed op ons 'zijn'? Heeft zijn materie een kracht op zich? Is de gedachte van een object meer reëel dan zijn materie? Bij het monteren van het object, omwille van zijn economische waardebepaling, een belangrijke activiteit in het kringloopcircuit, werd het object tijdens haar project inhoudelijk vanuit al die verschillende invalshoeken bekeken. Om elke keer weer terug te komen tot *de halsstarrige uitwendigheid van het ding dat ten slotte niets hoorbaars zegt*.

De films die zo tot stand kwamen en onder meer bij het M HKA werden getoond, worden voor haar presentatie bij Lokaal 01 her-geordend binnen een nieuwe context, namelijk die van de relatie tussen de tijd en het object/ding en zijn waarde, en leiden zo tot één film. Daarnaast hebben ze nu geleid tot de realisering van vier nieuwe metaforische films. Dit nieuwe filmproject, dat naast een aantal van de eerdere films bij Lokaal 01 te zien is, gaat "over die lawaaijige stilte der dingen" en het onvermogen totaal bevredigende antwoorden te vinden op voorgaande

vragen. Omdat objecten steeds buiten de mens zijn ('daar zijn'), ervaren we ze als 'stil'. Maar omdat ze tegelijk zo massaal aanwezig zijn, ervaren we ze tevens als 'lawaaierig'.

Als mens blijf je altijd buitengesloten uit het ding, wat meteen ook de reden is waarom het zo fascineert. Je kan de 'dingheid' nooit echt bereiken, integendeel. Objecten maken je er steeds van bewust dat er een verschil is tussen jouw aanwezigheid en die van hen, omdat jij nu eenmaal mens bent: levend, denkend, parend mechanisme. Jij voldoet aan ongeveer alle kenmerken waaraan het ding niet voldoet.

De nieuwe films van Michels symboliseren elk vanuit een andere tijdsbeleving waar het in haar hele zoektocht om te doen is: het verdwijnen en verschijnen van het ding (*Time in a gaze/words about (dis)appearing things*), en de waarde van iets of iemand die pas duidelijk wordt wanneer hij/zij/het er niet meer is. De kruik dient als absoluut symbool voor 'het ding' (zie ook de literatuur/filosofie, zoals Heidegger en velen na hem), en verwijst ook naar het menselijke vanwege haar vorm. De zeepbel symboliseert dan weer de tijdelijkheid van alle structuren (ding, mens, vereniging van mensen, maatschappij), wat Michels haalde bij Peter Sloterdijk.

Als centrale film van deze vier heeft ze gekozen voor de bijdrage met Sonia Si Ahmed, naar aanleiding van haar uitnodiging aan een aantal mensen om mee te werken. Zij kregen allen een maakopdracht en een aantal woorden op papier. Ieder van hen mocht een gekleurde vaas kiezen en kreeg daar dan een dun penseeltje met witte verf bij. Daarmee werd hij of zij uitgenodigd de vaas die voor zich stond, langzaam weg te schilderen zodat ze in de witte achtergrond van het beeld opging. Nadien becommentarieerde ieder van hen zelf het eigen filmpje, door te verwoorden hoe hij of zij dit proces van weghalen had ervaren. De kortere (maar wel vertraagde) drie films dienen als ondersteuning bij deze langere film. Zij worden hieraan afwisselend en tegelijk getoond.

In de eerste van deze drie films zie je een zeepbel die open spat. In de tweede film zie je een witte kom wegzakken in het donkere water van een vijver. De derde film toont een witte kom voor en boven een totaal wit vlak tijdens zijn val op datzelfde witte blad waar ook bloem op is gestrooid. Na de val rest enkel de breuk, het wegvliegen van de scherven en de sporen die de scherven nalaten in de bloem. Steeds zien we dus hoe 'het' object plots afwezig wordt, verdwijnt.

Naast deze films zet Michels ook een kast neer, met daarin plaats voor allerlei objecten. Drie vakken in de kast worden ingevuld met een kunstobject: een bijdrage van Kristof Van Gestel, Sonia Si Ahmed en Maya Dalinsky .

Deze laatste nodigde Michels uit om een performance te doen op de opening, waarvan de restanten te zien zijn tijdens de tentoonstelling.

LEESTIPS VAN BIE MICHELS

- 'De Fatale Strategieën', Jean Baudrillard, 1001 Amsterdam, vertaling en vierde druk 2002
- 'Van Beeld naar Interactie', Arjen Mulder, V2_Publishing Rotterdam, 2010
- 'Sferen', Peter Sloterdijk, BOOM Amsterdam, vertaling en heruitgave 2007
- 'The Tears of Things. Melancholy and Physical Objects', Peter Schwenger, The University of Minnesota Press Minneapolis, 2006 Griet Menschaert, 2012